

СТРУКТУРА ЮРИДИЧНОЇ КОНСТРУКЦІЇ ЯК ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАВОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Лавренко Д.О.,

старший викладач кафедри теорії держави та права
Дніпровського державного університету внутрішніх справ

ORCID: 0000-0003-2162-7593

Лавренко Д.О. Структура юридичної конструкції як форми організації правової інформації.

Вказується, сучасна юридична наука демонструє зростаючу зацікавленість юридичними конструкціями як базовими засобами систематизації, концептуалізації та передачі правової інформації. Попри підвищену увагу до означеної проблематики, наукові розвідки здебільшого концентруються на правотворчих чи техніко-правових характеристиках конструкцій, недостатньо приділяючи уваги їх структурній будові як способу внутрішнього упорядкування правових даних.

У статті досліджується структура юридичної конструкції як форма організації правової інформації, що відіграє ключову роль у процесах нормотворення, правозастосування та юридичного моделювання. Обґрунтовано доцільність інформаційного підходу до юридичних конструкцій, який дозволяє розглядати їх не лише як елемент юридичної техніки, а як формалізовану модель впорядкування правового змісту. Поняття «структура» тлумачиться як впорядкована система взаємозв'язаних елементів конструкції, що забезпечує її внутрішню цілісність, функціональну завершеність та здатність до багаторазового відтворення в межах правової системи. Виокремлено загальні ознаки структури юридичної конструкції: цілісність, яка формує єдність інформаційної моделі; впорядкованість, що забезпечує логіку зв'язків між елементами; ієрархічність, яка визначає рівні підпорядкованості; стійкість і функціональна зумовленість, що гарантують стабільність і нормативну ефективність. Окрему увагу приділено спеціальним ознакам, зумовленим галузевою специфікою, методом правового регулювання та інституційним контекстом.

Запропоновано під структурою юридичної конструкції доцільно розглядати як впорядковану систему взаємопов'язаних і взаємозалежних елементів, яка забезпечує її здатність організовувати, транслювати та реалізовувати правову інформацію відповідно до визначених функцій у межах конкретного правового інституту або галузі права.

Запропоновано авторську класифікацію структурних елементів конструкції на основні (інваріантні) – юридичні факти, правові норми, суб'єкти, функціональне призначення, юридичні наслідки – та додаткові (контекстуальні): правові принципи, умови реалізації, механізми застосування. Така структурна модель дозволяє юридичним конструкціям виконувати роль стабільних і водночас адаптивних інформаційних матриць, що забезпечують передбачуваність і логічну узгодженість правового регулювання.

Ключові слова: структура юридичної конструкції; правова інформація; елементи юридичної конструкції; інформаційний підхід; юридичне моделювання; нормативна структура.

Лavrenko D.O. Structure of a legal construction as a form of legal information organization.

It is indicated that modern legal science demonstrates a growing interest in legal constructs as basic means of systematization, conceptualization and transmission of legal information. Despite the increased attention to the above-mentioned issues, scientific research mostly focuses on the law-making or technical-legal characteristics of constructs, not paying enough attention to their structural structure as a way of internal organization of legal data.

The article explores the structure of a legal construct as a form of legal information organization, which plays a key role in the processes of law-making, legal implementation, and legal modeling. The paper substantiates the relevance of the informational approach to legal constructs, which enables their consideration not merely as elements of legal technique, but as formalized models for structuring legal content. The term «structure» is interpreted as an ordered system of interconnected elements of a construct that ensures its internal coherence, functional completeness, and capacity for repeated reproduction within the legal system. The study identifies the general features of the structure of a legal construct: integrity, which establishes the unity of the informational model; ordering, which ensures logical connections between elements; hierarchy, which determines the levels of subordination; stability and functional conditionality, which guarantee consistency and regulatory efficiency. Particular

attention is given to specific features conditioned by the branch-specific nature of legal regulation, the applied method of regulation, and the institutional context.

It is proposed to define the structure of a legal construct as an organized system of interrelated and interdependent elements, which ensures its capacity to organize, transmit, and implement legal information in accordance with its designated functions within a specific legal institution or branch of law. An original classification of structural elements is proposed, distinguishing between core (invariant) components—legal facts, legal norms, subjects, functional purpose, legal consequences—and additional (contextual) ones: legal principles, conditions for implementation, and mechanisms of application. This structural model allows legal constructs to function as stable yet adaptive informational matrices, ensuring predictability and internal coherence of legal regulation.

Key words: structure of legal construct, legal information, elements of legal construct, informational approach, legal modeling, normative structure.

Постановка проблеми. На сьогодні у правовій науці спостерігається посилення інтересу до юридичних конструкцій як до ключових інструментів формалізації, моделювання та трансляції правових норм. Незважаючи на зростаючу увагу до цієї категорії, їх дослідження переважно зосереджуються на їх правотворчому або техніко-юридичному аспектах, залишаючи поза належною увагою структуру конструкції як форму внутрішньої організації правової інформації. При цьому саме структура конструкції забезпечує цілісність її змісту, логічну впорядкованість елементів, можливість відтворення правової моделі в різних нормативних контекстах. Невизначеність у підходах до структури юридичної конструкції, відсутність уніфікованої класифікації її елементів у правовій системі зумовлюють методологічну та практичну проблему, що потребує комплексного аналізу.

Аналіз досліджень і публікацій. Юридичні конструкції у вітчизняних дослідженнях активно привертають увагу науковців, однак носять фрагментарний характер, що не дає можливості вибудувати єдиний концепт цього явища. З одного боку зустрічаються роботи, що характеризують юридичні конструкції як засіб правотворчої техніки і висвітлюють їх поняття, функціональні та філософсько-правові особливості (Г. Бойко, С. Гусарев, А. Дутко, О. Зінченко, В. Карташов, М. Кельман, І. Шутак та ін.). З другого – визначають галузеві та міжгалузеві особливості юридичних конструкцій з акцентом на їх ролі у правотворчій та правозастосовній діяльності (І. Бабін, О. Воронюк, С. Жулавський, І. Гайдамака О. Книженко, О. Скрипник тощо). Однак, на сьогодні не сформовано уніфікованого підходу до елементного складу юридичних конструкцій, що обґрунтовує нашу увагу до цього питання.

Мета статті полягає у фокусуванні уваги на змісті структури юридичної конструкції як універсального правового явища з висвітленням її ознак, дихотомії структурних елементів та їх значення в організації правової інформації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Характеризуючи сенс дослідження, одразу необхідно визначитися з тим, чому точкою погляду на структуру юридичної конструкції обрано саме організацію правової інформації. По-перше, актуальність такого фокусу обумовлена підвищенням ролі інформаційного підходу в методології дослідження елементів правової системи. По-друге, це дає можливість розширити традиційне розуміння юридичної конструкції як статичної структури до структурної одиниці, яка працює з інформаційними потоками. Оскільки неможливо сперечатися з тим, що юридична конструкція забезпечує фільтрацію, систематизацію даних, які потрапляють у правове поле. По-третє, акцентуючи увагу на зв'язок юридичної конструкції з інформацією, ми маємо можливість розглядати її не лише як елемент нормативного тексту, а й як когнітивну модель, спрямовану на забезпечення сприйняття, інтерпретацію та застосування норм суб'єктами права. Адже, ми не можемо відкидати психологічну складову, оскільки право безпосередньо зв'язано з його реалізацією фізичними особами. І, по четверте, інформаційний підхід дозволяє виявити наскільки ефективною є юридична конструкція у передачі правової інформації без викривлень. Отже, обраний нами підхід дозволяє не лише розглядати конструкцію як технічний інструмент, а й виявити її глибинні когнітивні, логічні та інформаційні функції. У цьому контексті юридична конструкція постає як модель впорядкування правової інформації, що забезпечує її логічну узгодженість, смислову цілісність та здатність до відтворення в межах правової системи.

У загальновживаному тлумаченні термін «структура» (від лат. *structura* – побудова, розміщення) означає взаєморозміщення та взаємозв'язок елементів у межах певної цілісності, а також – організацію внутрішньої будови або устрою об'єкта [1]. Поглиблене концептуальне осмислення поняття «структура» формується у межах філософської традиції, яка розглядає структуру як: а) цілісне явище, що охоплює як формальні, так і змістовні характеристики; б) як форма чогось; в) те, що має зв'язки між елементами (спосіб поєднання елементів); г) як категорія, близька до понять «зв'язок» і «результат» [2, с. 35–36]. Отже, у ширшому значенні структура постає як закономірна,

стійка взаємозалежність елементів у межах системи, що проявляється через внутрішню організацію об'єкта, наявність впорядкованих зв'язків, ієрархії та функціональної взаємодії.

Отже, у контексті системного підходу структура юридичної конструкції може розглядатися як впорядкована внутрішня організація її елементів, що забезпечує її цілісність і функціональність в межах правової системи. Значущість структури юридичної конструкції як форми організації правової інформації полягає у її здатності впорядковувати, систематизувати та репрезентувати юридично значущі смисли у логічно узгодженій формі. У цьому аспекті структура виступає не просто внутрішнім каркасом конструкції, а інформаційною моделлю, яка визначає формат подання правового змісту, логіку його взаємозв'язків і механізми сприйняття, тлумачення та застосування в межах правової системи.

Юридична конструкція із чітко визначеною структурою виконує роль носія правової інформації, здатного забезпечити її однозначне зчитування, уніфіковану інтерпретацію та відтворення в нормативному просторі. У цьому розумінні конструкція постає як інструмент інформаційного кодування правових норм, де кожен елемент виконує функцію змістовного маркера або логічного вузла, що фіксує конкретний аспект правового регулювання.

Виходячи з аналізу змісту терміну «структура» у загальнонауковому й філософському дискурсі, доцільно виокремити низку ознак, що характеризують структуру юридичної конструкції як форму організації правової інформації. З огляду на специфіку конструкції як складного юридичного утворення, до її структурних ознак можна віднести цілісність, впорядкованість, ієрархічність, стійкість та функціональну зумовленість. Розглянемо ці ознаки докладніше.

Цілісність як ознака структури юридичної конструкції забезпечує інтеграцію всіх її елементів в єдину інформаційно-семантичну систему. Саме завдяки цій ознаці конструкція функціонує як неподільна одиниця правового моделювання, здатна передавати зміст у стабільному, завершеному вигляді. Ще однією характерною рисою структури вважаємо впорядкованість, яка проявляється через логічно організовані зв'язки між структурними елементами юридичної конструкції. Ці зв'язки формуються відповідно до визначених принципів послідовності, взаємозалежності та підпорядкування, що дозволяє уникати хаотичності у представленні правової інформації. Наступним важливим елементом виступає ієрархічність, яка полягає у чіткому розподілі структурних рівнів усередині конструкції. Її елементи можуть перебувати у відносинах вертикального підпорядкування, горизонтальної координації чи функціональної взаємодії, що формує багаторівневу архітектоніку юридичної конструкції як інформаційної моделі.

Також варто виокремити таку ознаку як стійкість. Вона проявляється у здатності юридичної конструкції зберігати свої ключові ознаки незалежно від контексту застосування. Незважаючи на зміни зовнішнього нормативного середовища, юридична конструкція з усталеною структурою зберігає стабільність смислового наповнення і принципів функціонування. У продовження аналізу варто виділити також функціональну зумовленість, відповідно до якої структура юридичної конструкції відображає її цільове призначення в системі правового регулювання. Кожен елемент виконує інформаційно-навантажену функцію, пов'язану з конкретною стадією дії конструкції: від формування норми до реалізації її наслідків.

Окреслені нами ознаки були визначені з огляду на загальнонаукове та філософське розуміння структури. Однак, слід зауважити, що юридична конструкція є специфічною правовою формою і це сприяє встановленню спеціальних (галузевих) її ознак. Таким чином, серед специфічних ознак структури юридичної конструкції як форми організації правової інформації доцільно виділити такі:

галузева зумовленість, яка полягає в тому, що структура юридичної конструкції змінюється залежно від галузі права, в межах якої вона функціонує. Особливості предмета правового регулювання, його інтенсивність та допустимий рівень нормативної свободи зумовлюють варіативність інформаційного наповнення конструкції. Наприклад, у кримінальному праві переважають конструкції з жорстко детермінованими, імперативними елементами, тоді як у цивільному праві домінують конструкції з диспозитивною логікою, що допускають більшу гнучкість та адаптацію;

змінність елементного складу, яка виявляється у варіаціях кількості, змісту та типів елементів залежно від виду юридичної конструкції. Кожен тип конструкції формує унікальний інформаційний каркас: так, конструкція правочину включає елементи волевиявлення, правового результату та умов дійсності, тоді як конструкція юридичної відповідальності фокусується на правопорушенні, санкції та суб'єктному складі. Така змінність вказує на адаптивний характер структури, яка узгоджується з інформаційною метою конкретної конструкції;

залежність від методу правового регулювання визначає характер і тип взаємозв'язків структурних елементів конструкції. Метод правового регулювання (імперативний, диспозитивний, додаткові тощо) [3] задає інформаційну рамку, у межах якої розгортається структура: від ступеня

деталізації до ієрархії змістових блоків. Це обумовлює як архітектуру конструкції, так і механізми її сприйняття та правозастосування;

функціональна спрямованість характеризує здатність структури юридичної конструкції моделюватися з урахуванням її цільового призначення у правовій системі – регулятивного чи охоронного.

Таким чином, структуру юридичної конструкції доцільно розглядати як впорядковану систему взаємопов'язаних і взаємозалежних елементів, яка забезпечує її здатність організовувати, транслявати та реалізовувати правову інформацію відповідно до визначених функцій у межах конкретного правового інституту або галузі права. Ця структура характеризується внутрішньою логічною упорядкованістю, стійкістю зв'язків між складовими елементами, а також функціональною обумовленістю кожного з них, що зумовлює їхню роль у реалізації цілей правового регулювання.

У дослідженнях А.О. Дутко слушно акцентовано, що юридична конструкція виконує функцію структурної моделі правового явища, яка відтворює його каркас без претензії на повноту змістового охоплення. Елементи конструкції, на її думку, є похідними від елементів правової реальності, однак у самій конструкції набувають формалізованого, абстрактного вигляду [4, с. 54]. У цьому сенсі конструкція виконує інформаційно-організуючу функцію: вона не транслює конкретний правовий зміст, а забезпечує уніфіковану логіку його структурування, що дозволяє законодавцеві наповнювати її релевантним змістом залежно від контексту правового регулювання. Така «формальна беззмістовність», яку визначає дослідниця, вважаємо не є недоліком, а навпаки – свідчить про універсальність конструкції як носія структурованої правової інформації. Саме ця властивість дозволяє конструкції слугувати засобом моделювання складних правових явищ у законотворчій практиці, зберігаючи стабільність, передбачуваність і логічну завершеність нормативного регулювання.

У науковій літературі простежуються різні підходи до структури юридичної конструкції, що відображають її як інформаційно-навантажену модель, побудовану з урахуванням як нормативного змісту, так і функціональної ролі в правовій системі. Так, М.П. Кунцевич розглядає структуру конструкції через єдність базових правових категорій – суб'єктивного права, юридичного обов'язку, юридичних фактів, а також суб'єктів і об'єктів правовідносин [5, с. 43]. Такий підхід відображає нормативно-семантичне ядро конструкції, яке забезпечує її придатність до моделювання правовідносин. Л.М. Добробог, доповнюючи цю модель, включає до структури також системоутворюючі логічні елементи, зокрема правові принципи, презумпції та фікції, підкреслюючи їхню роль у забезпеченні змістовної цілісності конструкції [6, с. 29-30]. У свою чергу, М.І. Козюбра пропонує інтегративне бачення, в якому структура охоплює повний цикл функціонування правової конструкції – від умов виникнення до механізмів реалізації та відповідальності, – що орієнтує конструкцію на застосування в правовій практиці та підвищує її ефективність як інструмента правового регулювання [7, с. 223].

Синтезуючи зазначені підходи, доцільно визначити структуру юридичної конструкції як багаторівневу інформаційну модель, яка поєднує:

- нормативні компоненти (права, обов'язки, юридичні факти);
- логіко-семантичні елементи (поняття, принципи, презумпції, фікції);
- функціональні складники (механізми дії, межі застосування, юридичні наслідки).

Саме така структурна конфігурація забезпечує здатність конструкції впорядковувати складну правову інформацію, створювати передумови для її уніфікованого кодування та ефективного транслявання в нормативному просторі. У контексті законотворчості це означає, що юридична конструкція має виходити за межі простого відображення правовідносин і набувати статусу системного інформаційного шаблону, який враховує логіку правової системи, її аксіологічну наповненість і вимоги до нормативної визначеності.

Як свідчить попередній аналіз наукових позицій (М.П. Кунцевич, Л.М. Добробог, М.І. Козюбра та ін.), структура юридичної конструкції формується з низки ключових елементів, серед яких традиційно виокремлюють суб'єктів правовідносин, суб'єктивні права й обов'язки, юридичні факти, а також механізми реалізації правових норм. Утім, в межах наукового дискурсу досі бракує чіткого розмежування між стрижневими елементами, що зберігаються незалежно від контексту застосування конструкції, та варіативними компонентами, що змінюються відповідно до функціонального призначення чи галузевої специфіки.

У зв'язку з цим, пропонуємо класифікувати структурні елементи юридичної конструкції на основні (інваріантні) та додаткові (контекстуальні).

Основні елементи становлять концептуальний каркас конструкції, забезпечуючи її змістову стабільність, правову визначеність і функціональну цілісність. Вони присутні у будь-якій конструкції, незалежно від галузі чи правового режиму, і забезпечують трансляцію основного змісту правової інформації. До цієї групи ми відносимо:

- юридичні факти, як підставу для активації конструкції;
- правову норму, як носія нормативного змісту;
- суб'єкта правовідносин, як інформаційно-центрований елемент дії;
- функціональне призначення, як логіку конструкції в системі права;
- юридичний наслідок, як фінальну точку реалізації правового змісту.

У сукупності ці п'ять елементів формують "інформаційний скелет" юридичної конструкції, без якої вона втрачає системність, здатність до застосування й нормативну ефективність.

У свою чергу, додаткові (контекстуальні) елементи юридичної конструкції виконують роль адаптивних інформаційних модулів, які забезпечують гнучкість і пристосованість конструкції до конкретних умов правозастосування. На відміну від інваріантних елементів, вони не є обов'язковими для існування конструкції як такої, але суттєво розширюють її функціональність і релевантність у конкретному правовому середовищі. До цієї групи елементів доцільно віднести:

- правові принципи як метарівень нормативної логіки, що структурує інтерпретацію і практичну реалізацію змісту конструкції;
- умови реалізації правових норм, включно з процедурними формами, процесуальними рамками чи спеціальними способами введення конструкції в дію;
- механізми реалізації та правозастосування, які можуть набувати різних інституційних форм залежно від галузі права, моделі правовідносин або особливостей регулятивного контексту.

У структурному вимірі контекстуальні елементи виконують функцію інформаційної настройки, дозволяючи одній і тій самій конструкції адаптуватися до змінних регулятивних обставин, не втрачаючи цілісності й функціональної орієнтації.

Висновки. На підставі проведеного аналізу наукових підходів, концептуальних моделей та класифікації елементів юридичної конструкції можна зробити висновок, що її структура виступає як універсальний механізм організації правової інформації, який об'єднує інваріантні компоненти (юридичні факти, правові норми, суб'єкти, функціональне призначення та юридичний наслідок) з контекстуальними елементами (правовими принципами, умовами реалізації та механізмами застосування), що дозволяє не лише забезпечити цілісність, стабільність і передбачуваність правового регулювання, а й адаптувати правову модель до специфічних вимог конкретного інституційного чи галузевого контексту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Структура. Словник іншомовних слів. URL: <https://www.jnsn.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Qry=%D1%F2%F0%F3%EA%F2%F3%F0%E0> (дата звернення 26.06.2025).
2. Лавренко Д.О. Юридичні конструкції як засіб забезпечення стабільності правової системи в період кризи. *Соціологія права*. 2025. № 1. С. 105–108. DOI: <https://doi.org/10.37687/2413-6433.2025-1.17>.
3. Новікова М.М. Юридичний компроміс як додатковий метод правового регулювання. *Право України*. 2006. № 9. С. 34–38.
4. Дутко, А.О. Юридичні конструкції та їх використання в законотворчій практиці України: дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2010. 229 с.
5. Лавренко Д.О. Функціональна панель юридичних конструкцій. *Аналітично-порівняльне правознавство*. № 3. С. 64–68. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.03.10>.
6. Добробог Л.М. Поняття юридичних конструкцій як елементу нормотворчої техніки. *Нове українське право*. 2025. № 1. С. 27–32. <https://doi.org/10.51989/NUL.2025.1.3>.
7. Кулініч О.О. Методологічні аспекти юридичної техніки у правотворчості та правозастосування. *Аналітично-порівняльне правознавство*. № 3. С. 142–146. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.03.1.19>.